

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

Филология және әлем тілдері факультеті
Факультет филологии и мировых языков

IV ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ
Алматы, Қазақстан, 2017 жыл, 4-21 сәуір

«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»
атты студенттер мен жас ғалымдардың
халықаралық ғылыми конференциясы
Алматы, Қазақстан, 2017 жыл, 10-13 сәуір

IV МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ
Алматы, Казахстан, 4-21 апреля 2017 год

Международная конференция студентов
и молодых ученых
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»
Қазақстан, Алматы, 10-13 апреля 2017 г.

IV INTERNATIONAL FARABI READINGS
Almaty, Kazakhstan, April 4-21, 2017

International Scientific Conference of
Students And Young Scientists
«FARABI ALEMI»
Almaty, Kazakhstan, April 10-13, 2017

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

АХМЕТ А БАЛА ТІЛІНІҢ ИНТОНАЦИЯЛЫҚ МҮМКІНДІКТЕРІН ДАМУДЫҢ БРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	246
АХМЕТЖАНОВА А. МЕКТЕПТЕ АҚЫН-ЖАЗУШЫЛАРДЫҢ ӨМІРБАЯНЫН ОҚИТУ ТАРИХЫНАН.....	246
АХМЕТОВА А.М. ХХІ ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ РОМАНЫ ЖӘНЕ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» КОНЦЕПЦИЯСЫ.....	248
БАЗАРБАЕВА М.М. БИЛИНГВ ЖАЗУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ КОНЦЕПТ.....	248
БЕКТУРОВА Э.К. МЕТАФОРЫ КАК СПОСОБ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ.....	249
З.САРМОЛДАЕВА. МӘДЕНИ ЛЕКСИКА - ҰЛТТЫҚ САНАНЫҢ ҚАЙНАР КӨЗІ.....	250
ГУЛИЕВА Г.С. КУЛЬТ КОНЯ В ГЕРОИЧЕСКОМ ДАСТАНЕ ТЮРКСКИХ НАРОДОВ « КЕРОГЛЫ».....	251
ДЮСЕНОВА Л.М. ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОМАНА ШАРЛОТТЫ БРОНТЕ "ДЖЭЙН ЭЙР".....	253
ӘБДИМАНАП М. ЕСЕНБЕРЛИННІҢ «КӨШПЕНДІЛЕР» ТРИЛЛОГИЯСЫНДАҒЫ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ КӨРКЕМДІҢ КӨРІНІСІ.....	254
ZHALPRAKBAU N.M. FEATURES OF THE USE OF EUPHEMISMS IN ADVERTISING TEXTS.....	254
БАЯУОВА А.Б. МИФ– КАК ПРОТОТИП И ИСТОЧНИК ХУДОЖЕСТВЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ЛИТЕРАТУРНОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ С.САНБАЕВА).....	255
МҰХАМЕТКЕРІМ М. ӘЛ-ФАРАБИ ҒЫЛЫМИ МҰРАЛАРЫН ПРАГМАСТИЛИСТИКАЛЫҚ АСПЕКТІДЕН ЗЕРТТЕУДІҢ МАҚСАТЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ.....	256
ӨТЕПӨВА Ж.С. ЛИРО-ЭПОСТЫҚ ЖЫРЛАРДАҒЫ САЛТ-ДӘСТҮР АТАУЛАРЫНА БАЙЛАНЫСТЫ КӨНЕРГЕН СӨЗДЕР.....	257
САЙБЕКОВА Н.У. А.БАЙТҮРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ЖАЗУЫ.....	258
СОКОЛОВА Е.А. РОЛЬ АРТ-ТЕРАПИИ В РЕЧЕВНОМ РАЗВИТИИ.....	258
ТАСБОЛАТҚЫЗЫ Б. БАҚМӘТІНДЕРІ : ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТІЛДІК-МЕНТАЛДЫҚ КЕҢІСТІК.....	259
ТАТТИМБЕТОВА К.О. ЖАНР «ДНЕВНИКА» В ТВОРЧЕСТВЕ И.П. ЩЕГОЛИХИНА.....	260
ТОҚБАЕВА З. М. ӘЛЕМНІҢ ТІЛДІК БЕЙНЕСІНДЕГІ ҚҰҚЫҚТЫҚ ИДОЛОГИЯ.....	261
ЖАНБЫРБАЕВ Б.А. АҢЫЗДАН АҚИҚАТ ТУДЫРҒАН ӘБІШ КЕКІЛБАЕВ.....	261
ШАНАЕВ Р.У. ЖАНР БАЛЛАДЫ В ЛИРИКЕ О. СУЛЕЙМЕНОВА.....	263
ЖЕНИС Н. ЖАНРОВЫЕ ПОИСКИ ОЛЖАСА СУЛЕЙМЕНОВА В КИНЕМАТОГРАФЕ.....	264
Ли Ин. ОСОБЕННОСТИ НЕВЕРБАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ В РУССКОЙ И КИТАЙСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ.....	265
ТӨЛЕНБИ Ә. КӨМЕКШІ СӨЗДЕРДІҢ ТІЛ БІЛІМІНДЕ ЗЕРТТЕЛУІ.....	265
АБИЛЬДИНА К.Д. ВЗАИМОСВЯЗЬ САМООЦЕНКИ И ЯЗЫКА.....	266
ИДРИСОВА А.А. ТІЛ МЕН ОЙЛАУДЫҢ БАЙЛАНЫСЫ.....	267
САЛИМЖАНОВА А.Д. РЕЧЕВОЕ ОБЩЕНИЕ В СЕМЬЕ.....	268
СЕРГАЗИНА А.К. РАЗВИТИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ МОЛОДЕЖИ.....	269
КНАИРУШЕВА У.Е. COMPETENCE IN THE EDUCATIONAL SYSTEM.....	270
SHANAYEV R.U. TO THE PROBLEM OF DISCOURSE ANALYSIS AS A LITERARY METHOD OF RESEARCH.....	270
ZHENIS N.N. TO THE PROBLEM OF FORMING THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE STUDENT.....	271
АЛМАС Л.А. РУССКАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ В ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ.....	272
БАИЗОВА Ж.А. О НЕКОТОРЫХ ЯЗЫКОВЫХ ОСОБЕННОСТЯХ СКАЗОК ДЛЯ ДЕТЕЙ К.И. ЧУКОВСКОГО.....	273
ЧИФТДЖИЕР Б. КОНТЕКСТУАЛЬНЫЕ СИНОНИМЫ В «ЗАПИСКАХ ОХОТНИКА» И.С. ТУРГЕНЕВА.....	274
ЛИ СЯО О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ПОВЕДЕНЧЕСКОГО ЭТИКЕТА КИТАЙЦЕВ.....	275
ЛЮ ЖОНАНЬ РУССКАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ КАК ОТРАЖЕНИЕ КУЛЬТУРЫ, ИСТОРИИ, МЕНТАЛИТЕТА НАРОДА.....	276
ИБРАЕВА Д.С. СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ДВУЯЗЫЧИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	276
ИТЖАНОВА Н.Б. ИЗУЧЕНИЕ ГРАММАТИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ.....	277
АФНАСЬЕВА А.С. СУБЪЕКТНОЕ ВОПЛОЩЕНИЕ КАТЕГОРИЙ «ТУТ-БЫТИЯ» И «ТАМ-БЫТИЯ» В РОМАНЕ Г. БЕЛЫГЕРА «ДОМ СКИТАЛЬЦА».....	278
БИАХМЕТ Т. К ИЗУЧЕНИЮ ДИАЛОГА КУЛЬТУР В ТВОРЧЕСТВЕ МОРИСА СИМАШКО.....	279
ІСКАКОВА А.Т. SPECIFICS OF ROMANTICISM OF W.IRVING'S PROSE OF "SPANISH PERIOD".....	280
ХАЙРУШЕВА Е.Е. О ТВОРЧЕСКОМ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ РУССКОЙ И КАЗАХСКОЙ КУЛЬТУР.....	281
NAUBAY B.N. IMAGE OF MAN AT WAR IN D.SNEGIN'S PROSE.....	281
Naubay B.N. PRINCIPLES OF RECONSTRUCTION BAUYRZHAN MOMYSHULY'S IMAGE IN D.SNEGIN'S PROSE.....	282

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ РОМАНЫ ЖӘНЕ «МӘНГІЛІК ЕЛ» КОНЦЕПЦИЯСЫ

Ахметова А.М.

Ақыш Н.Б. жетекшілігімен

М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты,
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың 1 курс PhD докторанты

Жаһанданудың дендеген кезеңі – XXI ғасырда ұлттық идея категориясын гуманитарлық ғылымдар саласында зерттеу мәселесі басты трендке айналды. Экономика, саясат, мәдениет, технология салаларын тұтас дамыту реформалары салтанат құрған өркениет дәуірінде жаһандану салдарынан ұлттық бірегейлік пен этностық бірізділіктің жойылып, жұтылып кету құбылысының алдын алу процесі ғылым салаларында да қолға алына бастады. Қоғамдық-гуманитарлық ғылымдар саласының зерттеу нысанына айналған ұлттық идея категориясы жайында шетелдік, отандық ғылыми зерттеулер ісі жалғаса түсіп, ғылыми еңбектер жарық көруде.

«Қазақ мемлекеттігі тарихының бесінші дәуірі есік ашқан» [1, 45 б.] – 1991 жылы мәңгілік арманына қол жеткізген қазақ елінде ұлттық идея құбылысын тың қозғалыстар аясында зерттеуге ден қойылды. Әдебиеттанушы, тарихшы ғалымдардың зерттеулері бойынша басты екі бағытты бөліп көрсетуге болады. Кеңестік тоталитаризм кезінде санадан өшіруге тырысқан ұлттық құндылықтарды, әсіресе, ұлттық идеяны қайта қалпына келтіру үшін еңбек етсе, екіншісі «жалпыадамзаттық өлшемдер үдесінен шығу» [1, 46 б.]. С.Қирабаев, Ш.Елеуқенов, М.Жолдасбеков, Ә.Нысанбаев, У.Қалижанов, М.Мағауин, Х.Әбжанов, Т.Жұртбай, А.Шәріп, Қ.Сартқожаұлы, Н.Ақыш, Г.Орда, А.Темірболат, Г.Пірәлі сынды тарихшы, әдебиеттанушы, философ, этнограф, саясаттанушы ғалымдар зерттеулерінде аталған тақырыпты кеңірек зерттеді. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев 2014 жылы 17 қаңтардағы «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты дәстүрлі халыққа жолдауында ұлттық идея мұраты – мәңгілік ел құру екенін халық жадында қайта жаңғыртты. Аталған жолдау гуманитарлық ғылымдар саласына тың серпіліс әкеліп, мәңгілік ел идеясына қатысты бірнеше ғылыми жарияланымдар жазылып, мемлекеттік ғылыми жобалар мен диссертациялардың зерттеу нысанына айналғаны белгілі.

Тарихшы Х.Әбжанов Қазақстандағы ұлттық идея генезисі «қазақ этносымен түйдей құрдас және бес ғасырдан астам уақыт өмір сүріп келеді деп тұжырымдайды. Аталған құбылыс Қазақ мемлекетінің әр дәуірінде түрліше қызмет атқарып, хронологиялық трансформацияға да түскенін айтады. Осы тұжырыммен келісе отырып, ұлттық идея категориясы XXI ғасырдағы қазақ романдарында дәуір оқиғаларының уақыт пен кеңістік тұрғысынан суреттелуіне орай әмбебап прогрессивті формада көрініс тапқанын айтуға болады. Т.Зәкенұлы «Көкбөрілердің көз жасы», «Мәңгітас», Д.Амантайдың «Гүлдер мен кітаптар», т.б. романдарынан түркі өркениетінің «мәңгілік ел болу» ұстанымы танылса, С.Әбілқасымұлының «Оспан батыр», С.Сматаев «Жарылғап батыр», Ә.Оспановтың «Наркескен», К.Мұхамбетқалиұлының «Тар кезең», Ж.Ахмадидың «Есенгелді би», «Тектілік тұғыры», «Жарылқап би», «Айтұмар», К.Сегізбайдың «Беласқан», Ұ.Доспамбетовтің «Абылайдың ақ туы», Б.Нұржекеевтің «Әй, дүние-ай» т.б. туындыларынан XVIII-XX ғасырдағы қазақ халқының Ресей, Қытай, Жоңғар мемлекеттерімен оңтайлы қатынас орнату, ішкі, сыртқы жаулардан Отанды қорғау концепциясының болғандығын айқын аңғаруға болады.

БИЛИНГВ ЖАЗУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ КОНЦЕПТ

Базарбаева М.М.

ф.ғ.д., профессор Темірболат А.Б. жетекшілігімен
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Әлемнің тілдік бейнесі, тілдік көрінісі дегеніміз – тілдің лексикасында, грамматикасында таңбаланған, бекітілген, сақталған тіл иесінің күллі дүние, әлем, ғалам туралы білімдері жиынтығы. Сыртқы дүниедегі құбылыстар мен заттар, шындық болмыс адам танымында мәндік өрнегі мағыналар жүйесі ретіндегі ішкі образдар түрінде орнығады. Олай болса ғалам, ғалам бейнесі, ғалам көрінісі дегеннің өзі – образдар жүйесі. Әлемнің тілдік бейне көріністері әр тілдің өзіне ғана ерекшеліктеріне, әр халықтың дүние – әлемнің түрлі-түсін өзінше мүшелей тануына фрагменттерді өзінше бейнелеп атауына байланысты тіл-тілде өзгеше болып өріледі [1, 67].

Әлемнің тілдік бейнесінің концептілердегі көрінісін тілдің лексикалық қабатының негізінде кең көлемде тануға болады. «Әлемнің тілдік бейнесі» концептілердің бойында көрініс табады. Концептке ұлттық тұрғыдан келгенде сөз астарының беретін мағынасына көңіл бөлу керек. Қандайда бір ұлттың ортақ танымымен жеке тұлғасының танымы концептілер бойынан көрінеді. Концептінің беретін түсінігі тек тіл арқылы ғана емес, сонымен бірге тілдік емес құралдар (сезім секілді) негізінде де танылады деген қағидаларда баршылық. Б. Жұмағұлованың пікірінше: «қарапайым дүние бейнесі мен ғылыми дүние бейнесінің шекараларын анықтау мәселесі концепт ұғымының пайда болуына және дамуына ықпал жасады. Бұл термин тіл білімінде логикадан алынған» дегенді айтады [2, 111]. Бүгінгі күні ғылыми айналымда концепт мәселесі лингвистика ғылымында лингвофилософиялық, лингвокогнитивтік, лингвомәдениеттанымдық, этнолингвистикалық аспектіде қарастырылуда.

Билингв жазушылардың шығармаларындағы әлемнің тілдік бейнесін байқауға болады. Р. Сейсенбаевтың «Қашқын» повесінде қазақтың ұлттық танымы көрсетілген. Мысалы: «Терпение золотом вознаграждается, батыр [3, 41]. Бұл жерде жазушы сабыр түбі – сары алтын деген мағынасында қолданып отыр. Яғни кез келген әрекеттің соңы жақсылықпен аяқталатын жеткізген.

«На одного батыра хватит и одной пули» [3,32], - бұл жерде өлім мен өмір туралы айтылған.

Біздің алып отырған мысалдарымыз қазақ халқының дүниетанымын көрсететін ұлттық концепт деп қарауымызға болады. Жазушының шығармасында әлемнің тілдік бейнесін көрсетіледі.

МЕТАФОРЫ КАК СПОСОБ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ

Бектурова Э.К.

Под руководством Кенжеханова К.К.

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

Метафора в конце XX в. предстаёт более сложным и важным явлением, чем это казалось ранее. Она пронизывает язык, культуру, науку, жизнь, весь мир. Было установлено, что метафоры являются сознанием, метафорическое видение мира современные психологи склонны связывать с генезисом человека и, соответственно, человеческой культуры.

Метафора – одно из самых загадочных явлений языка. При всем разнообразии определений метафоры: «Метафора есть перенесение необычного имени или с рода на вид, или с вида на род, или с вида на вид, или по аналогии». Метафора как языковое явление встречается не только в устной речи, но также и в письменной. Огромное значение метафоры состоит в использовании ее в художественных произведениях. Нет ни одного автора, который не воспользовался бы метафорическим переносом для того, чтобы в ярких красках описать героев, различные явления и действия.

Хотя проблема метафоры волнует ученых на протяжении двух тысяч лет, но рассматривается она чаще всего либо как стилистическое средство, либо как художественный прием. Лишь в последние десятилетия внимание лингвистов и философов переключилось на исследование онтологии метафоры (Н.Д.Арутюнова, В.Н.Телия, Б.Блэк, Дж.Лакофф, М.Джонсон, Н.Д.Бессорабова, А.И.Ефимов, А.П.Чудинов, В.К.Харченко и др.).

Создавая свою теорию метафоры, Дж.Лакофф и М.Джонсон отмечали: «Метафора пронизывает нашу повседневную жизнь, и не только язык, но и мысль, и действие. Наша обычная концептуальная система, в терминах которой мы думаем и действуем, является метафорической по своей природе». Согласно их теории, люди ищут метафоры для того, чтобы более точно реализовать в своем сознании «абстрактный» концепт, как уже существующий, так и отсутствующий. Ученые называют метафору фундаментальным чувством, помогающим понимать мир, они говорят о метафоре как о средстве оформления реальности. Метафора – мощное средство познания, когда новый концепт постигается путем сопоставления со старым, уже известным. Механизмы аналогии вводятся через принцип фиктивности. Метафора «начинается» с этого принципа, живет им и умирает, если он перестает осознаваться во внутренней форме наименования (В.Н.Телия).

Метафора загадочна и другим: в ней реальность ускользает, как бы прячась от мысли. Тогда-то перед нами начинает возникать вторая, куда более глубокая и насущная, роль метафоры в познании. Мы нуждаемся в ней не просто для того, чтобы, найдя имя, довести наши мысли до сведения других, – нет, она нужна нам для нас самих: без нее невозможно мыслить о некоторых особых, трудных для ума предметах. Она не только средство выражения, но и одно из основных орудий познания.